

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Medicul lui Eminescu. Contribuții la biografia doctorului Francisc Isak¹

Lizeta DATCU

Introducere

Eram în luna ianuarie 2022, când am observat că medicul lui Eminescu de la Botoșani, pe nume Francisc Isak, avea același nume cu unchiul străbunicii Felicia. Așa au început căutările despre acest strămoș al nostru. Curiozitatea ne-a îndemnat să cercetăm, pentru a înțelege care a fost, cu adevărat, viața doctorului Francisc Isak și cum arăta lumea în care acesta a trăit. Pentru că a trecut mai bine de un veac de când uitarea s-a așternut peste lumea doctorului Isak.

Din acel moment, oameni providențiali au apărut în viața noastră și informațiile au venit spre noi într-un ritm rapid. În căutările noastre, am scris Muzeului Județean Botoșani, unde, prin d-l Gheorghe Florin Știrbăț, am primit primele materiale bibliografice. D-l Dorel Mihai Gaftoneanu ne-a fost alături, cu îndrumări și acte din arhiva Botoșanilor. D-l Petru Bișog, preot paroh la Parohia romano-catolică “Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Botoșani ne-a oferit cu bucurie copia actului de deces al doctorului Isak din evidențele parohiei, de asemeni ne-a oferit informații despre casa doctorului, aflată chiar în vecinătatea bisericii. D-l Alexandru Hriscu, istoric și cercetător originar din Botoșani, a fost alături de noi în toate etapele căutării, oferindu-ne multe materiale și detalii. Pagina de Facebook pe care dânsul o administrează, “Amintiri din Botoșaniul de odinioară”, este un loc virtual de mare ținută culturală pentru toți cei care iubesc Botoșaniul, aici am aflat detalii despre casa doctorului Isak, am primit aprecieri și gânduri de bine. Tuturor celor menționați – le adresăm calde mulțumiri!

O sursă importantă de informații au constituit-o arhivele naționale Botoșani, arhivele poloneze din Lvov și din Stryi, un oraș aflat la 65 km la sud de Lvov. De asemeni, informații am găsit și în bibliotecile bucureștene, Biblioteca Centrală Universitară și Biblioteca Academiei. O altă sursă de informații a fost baza de date Arcanum digiteca.

Date biografice

Am cercetat arhivele de la parohia romano-catolică

Sfânta Ana din Lvov, din actuala Ucraina, la vremea când orașul se numea Lemberg și aparținea Imperiului Habsburgic.

În ziua de 16 octombrie 1827, se naștea la Lemberg, Francisc Gallus Isaak. Era fiul lui Ioan Isaak, funcționar la Cassa Provincialis în cadrul Ministerului de Finanțe, și al Barbarei.

1827		Nomen	Religio	Sexus		Parentes		Patrini	
Mensis	die			Catholica	Macer	Puella	Nomen	Conditio	Nomen
Novembrius	16	Franciscus Gallus	1.	1.	1.	Ioannes Vasaat. Barbara Protichkar.	Officialis capis proo. Officialis filius.	Franciscus March.	Consultator Seni Nobilitatis Consors dilectus Scholar.

Copie a actului de naștere al doctorului Francisc Isak, din registrul parohiei romano-catolice Sfânta Ana din Lvov

¹ Apărut în Luceafărul 14 11 2023

Barbara, fiica lui Francisc Proczkar și a Marianeii, era originară din localitatea Olomouc, din Moravia (pe teritoriul actual al Cehiei).

Francisc Isak a avut un frate mai mare, Stanislaus Ioan, botezat în data de 22 decembrie 1826, născut cu infirmități și botezat acasă (așa cum se menționează în registrul aceleiași parohii Sfânta Ana). În aceste condiții, nașterea micului Francisc a adus probabil o rază de speranță în familia Isaak. După obiceiul vremii, copilul a primit numele nașului, pe care îl găsim consemnat în actul de botez (Francisc March, director școlar), în plus, a primit numele sfântului Gallus, sfânt catolic sărbătorit în ziua de 16 octombrie.

După scurtă vreme, la data de 18 decembrie 1828 se stingea din viață Barbara Isak, la doar 32 de ani. Decesul ei este consemnat tot în arhivele parohiei Sfânta Ana. După anul de doliu pricinuit de moartea soției, Ioan Isaak se căsătorește a doua oară, cu tânăra Antonia Ioana Schwabe. Actul de căsătorie se află în arhivele parohiei Stryi, la data de 29 iunie 1830. Am găsit în arhivele parohiei Stryi, actele de botez a trei copii din cea de a doua căsătorie a lui Ioan Isaak. Primul copil, născut în 1831 a fost Anton Ioan, au urmat apoi Leopoldine Josepha în 1834 și Carol Eduard în 1835. Doi dintre frații lui Francisc Isak au venit în România. În arhivele din Lemberg am găsit consemnată căsătoria lui Anton Ioan în 1860, care era, la acea dată, telegrafist la București. Ramura acestuia se pare că are urmași până în prezent. Fratele cel mic, Carol, a ales să vină la Botoșani. În 1862 este menționat ca fiind, pentru câteva luni, șeful poștei botoșănene,1) ulterior fiind funcționar poștal. S-a căsătorit în 1865 cu Roberta Udriska, fiica consulului austriac din Botoșani, Ludwig Udriski. Am găsit, cu sprijinul arhivelor naționale Botoșani, actul de cununie religioasă dintre Carol Isak și Roberta Aloysa Hermina Udriska, din 1865, de la parohia catolică Sfântul Ioan Botezătorul din Botoșani. La rubrica

“nași” sunt menționați “Franc Isak, doctor” și “Gustav Udriski, starosta, din Mihăilești”, 2) aceștia fiind fratele mirelui și respectiv fratele miresei.

Din această căsătorie s-au născut cel puțin 3 copii – Ioan-Isac, născut în 1866 și decedat în anul 1950 la Botoșani, Maria, moartă de tuberculoză la data de 28 mai 1886 la vârsta de 15 ani, și Felicia, născută pe 3 ianuarie 1878 și decedată în 1938. Felicia a fost

străbunica soțului meu. Carol Isak și-a preschimbat numele în Scarlat Isăcescu. În anul 1878, când s-a născut străbunica Felicia, este menționat în actul de naștere că tatăl Scarlat Isăcescu era sub protecțiune română, așadar obținuse cetățenia română, iar fetița a fost botezată în religia ortodoxă. La data de 28 octombrie 1884, Carol-Scarlat Isăcescu se stinge de tuberculoză, lăsând în urmă o soție cu copii minori. Decesul său este consemnat în arhivele parohiei catolice Sfântul Ioan Botezătorul. Iată, găsim o întregă diaspora poloneză în Botoșani, în condițiile în care Polonia fusese împărțită definitiv în 1795 între [Imperiul Rus](#), [Regatul Prusiei](#) și [Austria Habsburgică](#), fiind practic ștearsă de pe harta Europei, până în 1918.

Am menționat toate aceste lucruri pentru a lămurii că doctorul Francisc Isak provenea dintr-o familie poloneză, din părinți catolici, botezat catolic și vom vedea mai apoi, că a trăit până în ultima zi a vieții sale sub ocrotirea bisericii catolice. Până la acest moment nu am găsit încă nici o mențiune în arhive despre presupusele origini evreiești ale doctorului Isak, așa cum s-ar putea crede, cu gândul la numele său cu rezonanțe biblice.

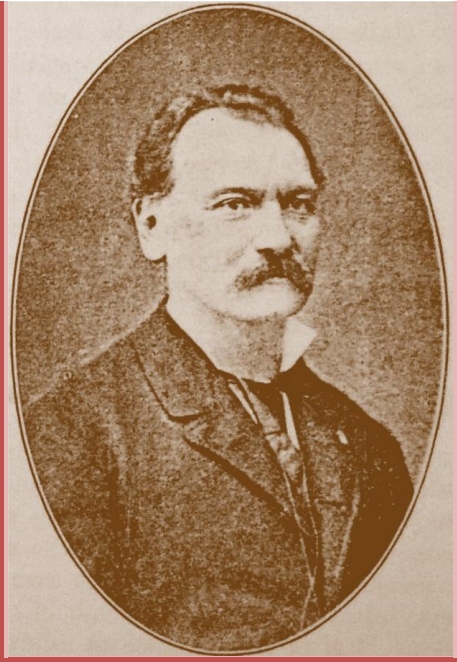
Revenind la tânărul Francisc Isak, acesta, cu un frate infirm din naștere și o mamă moartă de timpuriu, trebuie să fi simțit încă din copilărie gustul suferinței. Nu este de mirare că a ales să devină medic, pentru a încerca să își ajute semenii.

Vom prezenta câteva date biografice despre doctorul Francisc Isak.

REGISTRU PENTRU CĂSĂTORII																				
Nr. curent	Data cununiei			Data poezială (cătural) de cununie			Numele, prenumele și meseria mirelui	Vârsta mirelui	A căsă cununie			Locuța mirelui	Numele și prenumele miresei și meseria părinților	A căsă cununie	Locuța miresei	Numele și prenumele miresei și a mamei, locuța lor	Localitatea prebotală, a parohiei și a unilor			
	Anul	Luna	Zina	Anul	Luna	Zina			I	II	III							I	II	III
14	1865	Novemb	13	1865	Decem	17	Carl Isak Ferdinand Ferdinand	30				Stryi Polonia	Roberta Aloysa Hermina Udriska din Olomouc				Botoșani	Franc Isak Doctor Județul Botoșani	Jean Vachowski Starosta din Mihăilești	

Copie a actului de căsătorie al lui Carl Isak cu Roberta Udriska, din arhivele parohiei Sfântul Ioan Botezătorul din Botoșani, aflat la arhivele naționale Botoșani.

În tinerețe, acesta a urmat studiile în Lemberg și a absolvit Academia Tehnică în același oraș. În

Fotografia, unica existentă, îl înfățișează pe doctorul Francisc Isak și este preluată din cartea "Din trecutul Botoșanilor – Figuri dispărute", de Vladimir Șardin, Botoșani, 1929

1848 a participat la revoluția poloneză, fiind înrolat în Garda Academicienilor. Revoluția fiind înfrântă de către stăpânirea austriacă, a fost judecat și avea să fie prigonit tot restul vieții sale. De menționat că în 1885, când a primit naturalizarea română, în expunerea de motive se menționează că "niciodată nu s-a bucurat de protecțiunea austro-ungară", ceea ce înseamnă că a nu avut niciodată cetățenie austro-ungară.

Ulterior, a urmat cursurile facultății de medicină din Viena. În anul 1851 a cunoscut într-o clinică din Viena pe Ștefanache Cociăș din Dorohoi, venit să își cerceteze sănătatea. A venit împreună cu acesta în România, unde a fost numit medic la spitalul filial din Herța și a lucrat acolo până în 1854 ca ajutor chirurg și medic asistent.

În 1856 își completează studiile de medicină la Paris. În 1857 își ia doctoratul la Universitatea din Würtzburg din landul Bavaria. În același an, 1857, vine la Iași, unde obține un permis de liberă practică a medicinei în Moldova, ca doctor în medicină, chirurgie și obstetrică. În perioada 1857-1860 practică medicina la Viena într-o clinică de oftalmologie.

3) În preajma anului 1861, doctorul Isak se stabilește în Botoșani, probabil în aceeași perioadă cu fratele său mai mic, Carol. Este numit prin decret domnesc în 7 octombrie 1861, medic primar al spitalului Mavromati din Botoșani, ocupând această funcție până

în 1864, de asemeni în perioada 1866-1886, iar din 1866 se ocupă și de administrația spitalului Sf. Spiridon "fără vr-un remunerariu". A fost, de asemeni, medic al Companiei de cale ferată Iași-Cernăuți-Lemberg, perioada în care s-a ocupat de îngrijirea sănătății personalului companiei, obținând, în semn de recunoștință de la comitetul de conducere al companiei un permis gratuit de deplasare pentru a nu mai fi nevoit să plătească deplasările din banii personali.

4) În anul 1865, la inițiativa doctorului Francisc Isak sprijinit de primarul orașului Costache Canano, s-a înființat Ospiciul Comunal, sub presiunea mării epidemii de holeră care a bântuit orașul în anii 1865-1866. Activitatea și-a desfășurat-o, la început, în casele închiriate de la biserica Cuvioasa Paraschiva. Aici erau internați laolaltă "bolnavii, săracii, orfanii, infirmii și nebunii".

5) A fost membru al lojii francmasonice "Coroana lui Stefan cel Mare" încă de la înființarea acesteia în Botoșani, din data de 10 martie 1867, ca și alți intelectuali botoșăneni, așa cum găsim în registrele acesteia.

6) În perioada 1877-1878 este medic pentru soldații români și prizonierii turci din războiul de independență, instalați în cele trei spitale amenajate: spitalul filial al casei Sf. Spiridon, spitalul Milostivirea înființat de "doamnele din Botoșani" și spitalul din Popăuți, unde a fost și membru fondator, în tot acest timp "dând gratis căutarea și îngrijirea sa ca medic și administrator tuturor acestor spitale".

În data de 13 ianuarie 1885 Adunarea Deputaților votează acordarea indigenatului cu dispensă de stagiu, doctorului Francisc Isak. A fost ales de trei ori consilier comunal "dând în toate ocaziile, concursul său luminat și onest în afacerile comunale". În 1886, se afla din nou pe lista alegătorilor comunali.

7) În anul 1886 se pensionează. Acest lucru este consemnat în România Liberă din Botoșani din 11 februarie 1886. Cu această ocazie are loc o solemnitate organizată de către corpul didactic din Botoșani. În același ziar se află publicată o frumoasă scrisoare de mulțumire semnată de către membrii corpului didactic, aceasta dovedind respectul de care se bucura doctorul Isak în comunitatea botoșăneană, după un sfert de secol petrecut la Botoșani.

8) Mai aflăm unele detalii din presa vremii despre Francisc Isak. În anul 1890, doctorul Isak primește ordinul Coroana României în grad de ofițer.

9) De asemeni, aflăm că la 1 septembrie 1897 a avut loc, în Botoșani, logodna d-rei Lucreția Ștefanovici cu d-l căpitan Th. Herescu. În protipendada Botoșanilor este menționat și "Francisc Isak, cunoscutul doctor, având pieptul acoperit cu decorațiuni bine meritate".

10) Doctorul Isak și Eminescu

În perioada 1887-1889, numele doctorului Isak este menționat în legătură cu poetul Mihai Eminescu. Poetul, la data de 3/15 mai 1887, când este adus de la spitalul Sfântul Spiridon în casa surorii sale Harieta, se afla într-o stare gravă. "Aseară s-au decis doctorii a-l transporta pe Mihai earăși la mine, văzând că numai ieu pot să-l fac să ieie doctorii ori să mănânce ceva". În ziarul Universul din 6 iunie 1887 găsim știrea conform căreia "Starea sănătății poetului Eminescu, din nefericire, n'a luat nici o schimbare spre bine. De cinci zile, poetul se află internat în spitalul Eforiei Sf. Spiridon din Botoșani". Știrea este preluată din Curierul român de Botoșani, evident cu întârziere, deoarece poetul se afla deja în casa Harietei.

Pacientul va sta sub supravegherea mai multor medici menționați de către Harieta în scrisorile sale – "D[oc]torii Isak, Hyneck, Urzică, Palauzu și Calișer vin de-l vizitează". Dintre acestia, doctorul Isak este des menționat în scrisorile Harietei către Cornelia Emilian. Acesta vine să își viziteze cu regularitate pacientul.

Relația dintre Harieta și doctorul Isak pare să fie una veche. „Ai noroc că am ținut la întreaga dumitale familie”, îi spune la un moment dat doctorul. Acest lucru pare să fie subliniat de doza mare de încredere pe care Harieta o acordă tratamentului doctorului Isak. În 23 iunie/5 iulie 1887, scria: "Cred și sunt convinsă că doctorul Isac are să-l vindece. Poate veți dice de ce nu l-am chemat de cât în timpul din urmă, iată de ce: El este bolnav de inimă, bătrân și s'au abzis cu totul de a face vizite, la nimeni. Văzând că eu am căzut bolnavă, cunoscând adevărata mea durere ce o port fără nici un ajutor, l'a mișcat moralmente așa de tare, că s-au hotarat a-l căuta el singur, la care bine-facere ce manifestează în fiecare zi, pot zice pozitiv, că azi de este Mihai în viață, numai lui Isac o datorește și ne va rămânea lui Mihai și mie, în tot restul vieții, ca ceva sfânt numele lui. [...] Cheltuielile se ridică la douze-zeci franci și douze-zeci și cinci bani pe zi, fără să plătesc, lui generosul și nobilul Isac, de cât numai birja, că el nu ține trăsură."

Vom mai spune că, la acea dată, mercurul menționat în scrisorile Harietei, folosit în tratamentul lui Eminescu, nu ar fi fost posibil să fie întrebuințat în stare pură. În anul 1862 se publică la București prima ediție a "Farmacopeei române". Aceasta reglementează preparatele farmaceutice și conține chiar un registru al medicamentelor care trebuie să fie închise și ținute separat, precum și dozele maxime în care acestea puteau fi folosite. Preparatele pe bază de mercur erau bi-iodura de mercur, biclorura de mercur, oxidul și sulfura de mercur. Biclorura de mercur este numită calomel și este folosită și în prezent în creme farmaceutice, pentru vindecarea afecțiunilor pielii. Să fi fost fricțiunile cu mercur despre care menționează Harieta în scrisorile sale, un preparat farmaceutic pe bază de calomel? Probabil că rețeta era preparată de către un farmacist, după reguli stricte, deoarece sunt menționate cantități precum patru grame sau șapte grame de preparat cu mercur. Este vorba, așadar, de un tratament utilizat conform științei medicale a vremii, pe care nu îl putem judeca după criteriile secolului XXI.

În vara anului 1887, sub îngrijirea devotată a surorii sale și sub supravegherea doctorului Isak, starea de sănătate a poetului se ameliorează simțitor. În data de 18 octombrie/30 octombrie 1887, Harietta Eminovici scrie către Cornelia Emilian "Mihai este foarte bine, de aceea fiți bună ca totdeauna și rugați pe d-nul Savul să publice mulțumiri lui doctoru Isac, de bunătatea lui cea nemărginită, cum va fi mai măgulitoare, că-i leah și îi place a fi lăudat, de și în fond a făcut adevărate minuni cu știința, mai probabil de cât Christos." Cuvintele de mulțumire către doctorul Isak au fost de îndată publicate în ziarul Liberalul din Iași. Anunțul era acesta: "Mai mulți amici ai poetului Eminescu ne roagă a mulțumi prin publicitate d-lui dr. Isaac din Botoșani, pentru nemarginata bunăvoință și concursul medical ce l-a dat poetului Eminescu, care astăzi se află pe o cale de o complectă însănătoșare. După câte aflăm, chiar în numărul viitor al revistei "Convorbiri literare" va apărea o operă literară a distinsului poet".

12) Era o practică obișnuită în acea vreme să se publice în presă anunțuri de mulțumire ale pacienților către medicii care îi vindecaseră, fiind binecunoscut faptul că buna reputație de care se bucura într-o comunitate era (și este) esențială pentru un medic. Cu atât mai mult ne putem pune întrebarea, cum ar fi putut un revoluționar polonez persecutat din motive politice, refugiat într-o țară străină, un om care și-a clădit reputația exclusiv prin atitudinea sa față de semeni, care a simțit încă din copilărie durerea pierderii mamei, care s-a obișnuit să împartă cu semenii săi durerile și suferințele, străduindu-se prin știința sa medicală să micșoreze răul din lume, suferind adesea de limitele pe care aceasta le deține în fața morții, cel numit de Nicolae Iorga "medic fără de arginti" al celor fără sprijin, cum ar fi putut să își trateze necorespunzător pacienții? Această acuzație nu se potrivește cu întreaga sa conduită morală și nu i-ar fi putut aduce decât distrugerea reputației sale clădite cu greu.

În iarna anului anului 1887-1888, Harieta este grav bolnavă și este îngrijită cu multă atenție de către același doctor Isak. Despre încrederea pe care Eminescu o avea în doctorul Isak, aceasta reiese în mod indirect din faptul că însuși Eminescu îl trimite pe prietenul său grav bolnav, Harietei, spre îngrijire și aplicarea aceluiași tratament, pe “domnul M”, numit și “domnul Pompiliu” (se presupune că era Miron Pompiliu). Găsim în scrisoarea datată 15 decembrie/27 decembrie 1888, că doctorul Isak o ceartă pe Harieta pentru că, bolnavă fiind, își cheltuiește astfel puținele resurse fizice, spundu-i: “Ai noroc că am ținut la întreaga dumitale familie [...] Te rog însă să mă scutesti cu orice rugaminte mai mult, numai în cas că vei fi D-ta, bolnavă [...]”. Doctorul refuză să îl îngrijească personal pe acesta, trimițând un medic militar, care, spune Harieta, “este tot așa de nebun ca și Isack, numai că nu-i bețiv”. Nu vom face presupuneri despre necesitatea sau oportunitatea tratamentului administrat poetului Eminescu, neavând pregătirea medicală necesară și nici competențe în istoria medicinei. Vom spune doar că, așa cum afirmă sora poetului și presa vremii, starea de sănătate a poetului s-a ameliorat evident, acesta părăsind Botoșaniul în primăvara anului 1888, motivând că până la aprobarea pensiei sale de către Parlament trebuie să își găsească de lucru la București. În scrisoarea adresată Cornелиei Emilian, în 20 aprilie 1889, aflăm că sora poetului făcea demersuri pentru a-l scoate pe poet din stabilimentul doctorului Șutu și a-l readuce la Botoșani sub îngrijirea doctorului Isak. “Doctorul s-a sfătuit cu iștelalți medici și mi-a zis că va cerca o ultimă idee a sa pe timp de trei luni și dacă nu va reuși a-l aduce în starea normală, apoi îl va așeza el singur la institutul Șutului.”

13) Acest demers nu a mai fost posibil însă, odată cu sfârșitul tragic al vieții poetului.

Interpretări inedite

Vom încerca să lămurim un pasaj din scrisorile Harietei către Cornelia Emilian. Aflăm din scrisoarea datată 28 septembrie/9 octombrie 1888: “Scrisoarea matală am primit-o duminică, însă, întârzierea răspunsului meu provine din cauză că n-am putut întâlni pe cumnata doctorului Isack, să pot ști pozitiv reîntoarcerea lui din streinătate”. O putem recunoaște aici pe Roberta Isăcescu, soția văduvă a lui Carol-Scarlat Isăcescu, fratele doctorului. Vom publica aici unica fotografie cu aceasta pe care o avem în familie, făcută la Iași în anul 1912.

Am putea, de asemeni, să dăm o interpretare probabilă unui alt pasaj din

scrisori: “Eri a venit doctorul Isac din streinatate și îndată a venit să-l vadă. [...] Cum am întreprins cura prescrisă de el, cu totul este bine. Ba eri mai că era și dispus să poetizeze o copilă de 9 ani, ce este foarte frumoasă”. Nepoata doctorului Isak, adică fiica fratelui său Carol, pe numele ei Felicia Isăcescu, avea atunci chiar vârsta de 9 ani și este posibil să fi venit împreună cu unchiul său, doctorul Isak, în vizită la pacientul Mihai Eminescu. Este posibil ca ea să fi fost copila căreia voia Eminescu să îi dedice o poezie. Carol-Scarlat, fratele doctorului murise în 1884, așa încât (putem presupune) – nu mică o fi fost bucuria fetei orfane de tată să își însoțească într-o vizită unchiul abia întors din țări străine.

Date biografice (continuare)

Doctorul Francisk Isak a locuit pe strada Liceului (în prezent strada Nicolae Iorga) la numărul 6, aproape de biserica catolică Sfântul Ioan Botezătorul. La numărul 14 locuia familia Iorga, tatăl lui Nicolae Iorga fiind bun prieten cu doctorul.

În memoriile academicianului botoșănean Octav Onicescu, găsim o schiță în care sunt desenate câteva case de pe fosta stradă a Liceului, de la strada Vila Boian și până la Calea Națională, la sfârșitul

1.)Fotografie din arhiva personală. În centru se află Roberta Isăcescu, în rândul de sus – în dreapta fiica acesteia, Felicia, căsătorită Ionescu, în stînga ginerele Mihai Ionescu, în mijloc nepoata Virginia, în mijloc-stînga nepotul Virgil, în rândul de jos nepoata Felicia Aurelia.
2.)Fotografie din arhiva personală. Felicia Isăcescu în jurul vârstei de 18 ani.

secolului XIX. Între acestea putem observa casa Onicescu, liceul Laurian pe aceeași parte, iar vis-à-vis casa Iorga și casa Isak. 14) Nu în ultimul rând, de menționat că această carte constituie o mărturie inestimabilă despre Botoșaniul sfârșitului de veac XIX.

Doctorul Isak a murit la data de 1 februarie 1907. Cauza decesului menționată în actul de deces a fost endocardita. La decesul doctorului Isak, în certificatul de deces eliberat de Primăria urbei Botoșani, găsim ca martori pe d-l Vladimir Dobjanski, de 71 ani, pensionar, și pe d-l Ion Isăcescu, 33 ani, fără profesie, nepotul defunctului. De fapt, acesta avea 40-41 ani, născut fiind în 1866.

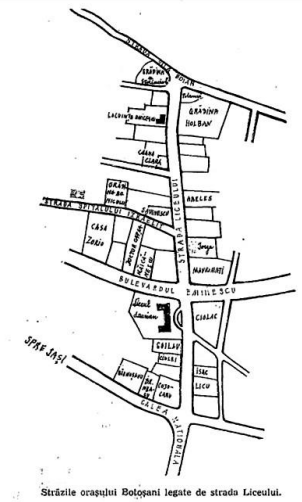
Actul de deces aflat în arhivele parohiei catolice, scris în limba latină, este pe departe cel mai frumos act de acest gen pe care l-am întâlnit. În traducere, sună astfel: “Anul Domnului 1917, ziua 1, luna Februarie, doctor Franciscus Gallus Isaak (popular Isak), fiul lui Ioan și al Barbarei, născută Protschkar, originar din Leopoli, Galicia, în vârstă de 80 ani, în propria locuință, în comuniune cu Biserica Mamă, și-a înapoiat sufletul Domnului. Al cărui corp a fost înmormântat în a treia zi în cimitirul Eternitatea Botoșani. Care către Prea Sfințitul Feliciano Czarlinski, Administratorul Bisericii din Botoșani, s-a confesat, confesiunea fiind redusă post apoplexie a primit absolvirea condiționată și de asemenea condiționat a fost uns cu sfântul Mir astfel fiind întărit.”

Despre prietenul său, Nicolae Iorga avea să consemneze: “Din Botoșani vine trista știre a morții bătrânului dr. Isak. De bună seamă că nu e Botoșănean care să nu-i cunoască numele. Medic fără arginți, om de o nemărgenită bunătate și milostivire față de orice suferință, prieten statornic al tuturor celor ce fuseseră ajutați de dânsul, cavalier, nobil, aristocrat al sufletului și al inimii, așa a trăit pe acest pamânt al răilor și al nedreptilor doctorul Isak. Venise la noi din țara lui robită și umilită, din Polonia ce sângera din sute de răni, venise din vălmășagul revoluției învinse, păstrând din steagul rupt atâta cât să-i aducă aminte că a luptat cu brațul său de tânăr pentru neamul osândit. Și, din acest început al său eroic, a păstrat totdeauna atâta cât să fie superior mediului său până la adânci bătrânețe, când în ținuta dreaptă, în privirea strălucitoare de bunătate, în cinstita și bărbăteasca strângere de mână, în dulcea lui românească stricată și în fapta lui largă, îi trăia încă partea cea mai bună a tinereții.

Dintre câți oaspeți străini a avut această țară, nimeni nu ne-a înțeles, iertat și iubit mai mult decât acești idealști până la mormânt ai revoluției polone.” 15) Doctorul Isak este înmormântat în cimitirul Eternitatea, în partea catolică. Monumentul său funerar, din marmură neagră, este vizibil și astăzi.

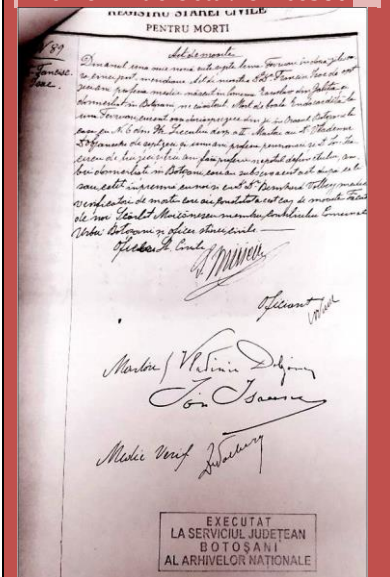
Cumnata doctorului, Roberta Isăcescu, era mutată deja din Botoșani împreună cu fiica sa Felicia, la Pomârla. Acolo, Felicia s-a căsătorit cu Mihai Ionescu, profesor de limba germană la Liceul Anastasie Bașotă. Nepotul doctorului, Ion Isac Isăcescu, a fost desemnat drept unicul moștenitor legal al averii unchiului său, doctorul Isak. Acesta a moștenit moșia de la Godinești-Hreața (zonă aflată

acum pe teritoriu ucrainean) și casa de pe strada Liceului. În toamna anului 1907, strămoșii noștri s-au mutat de la Pomârla la Iași. Mai exact, vorbim de Roberta Isăcescu, rămasă văduvă după moartea lui

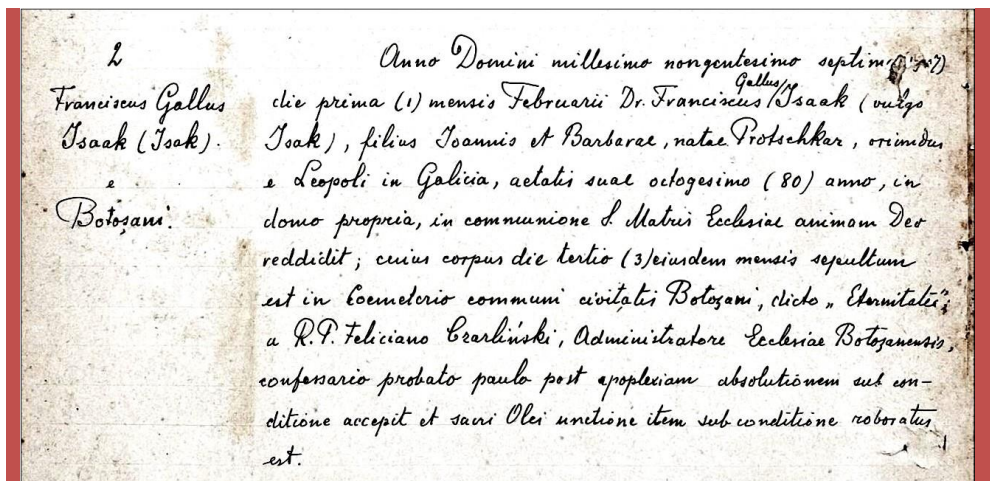

Străzile orașului Botoșani legate de strada Liceului.

Schiță cu strada Liceului și străzile adiacente, din cartea “Memorii” de Octav Onicescu.

Copie a actului de deces al doctorului Francisc Isak din registrele de stare civilă ale Arhivelor naționale Botoșani.

Carol-Scarlat Isăcescu, fiica acesteia Felicia și soțul acesteia, profesorul Mihai Ionescu și cei trei copii ai soților Ionescu. Au locuit la Iași, într-o locuință închiriată, în strada Toma Cozma numărul 20. Roberta Isăcescu a trăit 85 de ani, până în anul 1925.

Mormântul doctorului Francisc Isak din cimitirul Eternitatea, Botoșani (foto Dorel Mihai Gaftoneanu).

Casetă doctorului Francisc Isak

Casa doctorului Isak din strada Nicolae Iorga nr.6 (fostă Liceului), într-o captură de pe googlemaps din jurul anului 2015, înainte de demolare.

Fiica cea mare a Feliciei Ionescu, pe nume Virginia, s-a căsătorit cu Edmond Agricola și a avut o fiică, pe Carmen-Elena. Mai găsim în inventarul arhivelor Botoșani două dosare de contestații pentru moșia Godinești din Hreățca pe numele lui Ion Isac Isăcescu, moșia fiind expropriată și trecută în proprietatea statului în anul 1919, după câte se pare, din motive de absenteism. Fiica Feliciei Ionescu, pe nume Felicia Aurelia, căsătorită cu procurorul botoșănean Corneliu Rotundu, a locuit între anii 1938-1946 (cu aproximație) în orașul Botoșani. Din ceea ce povesteau în familie soții Rotundu, știm că în casa doctorului Isak din strada Liceului nr. 6 a locuit nepotul Ion Isăcescu și soția acestuia, Ana-Maria. Felicia Rotundu și sotul acesteia și-au vizitat unchiul și mătușa în perioada în care au locuit în Botoșani. Lor le-a povestit unchiul Ion Isăcescu despre perioada din tinerețe în care a frecventat cazinourile din străinătate, unde era considerat bogat și era supranumit "prințul din Carpați".

Unicul obiect care s-a păstrat până în ziua de astăzi din casa doctorului Isak este o casetă din lemn de trandafir, cu inscripția "Dr. Isak", care a fost primită de către Felicia Rotundu de la unchiul acesteia, Ion Isăcescu.

Ion Isac Isăcescu a murit la data de 26 ianuarie 1950. Despre soția acestuia, Ana Maria născută Hill, aflăm din arhiva parohiei catolice că era originară din Viena și că a fost înmormântată la cimitirul catolic Eternitatea la data de 17 martie 1962. Numele și data decesului acestora se află inscripționate la baza monumentului funerar al doctorului Isak. De la domnul Petru Bișog, preot paroh la biserica romano-catolică "Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul", am aflat că locuința din strada Liceului nr 6 a fost lăsată moștenire unor măicuțe catolice, surorile Bernard, la moartea doamnei Isăcescu. Se pare că în același an, casa a fost vândută, în ea succedându-se mai mulți proprietari. Ulterior a fost cumpărată de către un om de afaceri, fiind dărâmată în jurul anului 2015. Pe locul casei este construit acum un magazin, Penny market.

În anul 1956 s-a întocmit o listă a caselor din Botoșani propuse pentru a fi monument istoric, însă casa doctorului Isak nu a fost inclusă pe aceasta listă. O soartă mai fericită a avut casa vecinului și prietenului său, Nicolae Iorga, care a devenit casă memorială.

Încheiere

Mai sunt încă și alte lucruri de cercetat, care nu au fost menționate în articolul de față, din cauză că nu deținem date certe sau suficiente pentru a face afirmații. Sperăm ca viitorul să ne dezvăluie și mai multe lucruri despre doctorul Francisc Isak și despre lumea în care acesta a trăit.

Bibliografie

- 1) Poșta și filateliștii botoșăneni, de Ștefan Nicolau, Editura Axxa, 2007, pag.76
- 2) Îl recunoaștem aici pe Gustav Udriski de Udrycze, starosta (denumirea poloneză pentru "consul") la consulatul austriac din comuna Mihăileni a județului Botoșani. Pe Gustav Udriski l-am găsit (cu numele de Odrițchi) în monografia comunei Mihăileni, scrisă de Filimon Rusu în 1932 și publicată pe site-ul primăriei din Mihăileni.
- 3) "Din trecutul Botoșanilor – Figuri dispărute", de Vladimir Șardin, Botoșani, 1929
- 4) Desbaterile Corpurilor Legiuitoare din 13 ianuarie 1885, București, Imprimeria Statului, 1881-1885
- 5) Inventarul arhivelor Botoșani, dosarul numit "Spitalul Izolarea Botoșani"

- 6) gallica.bnf.fr/Bibliothèque nationale de France, Département de Manuscrits
- 7) Ziarul Vocea Botoșanilor nr. 28, 13 iulie 1886
- 8) Ziarul România Liberă, Botoșani, 11 februarie 1886, pag. 2
- 9) Ziarul Universul, august 1890 (Anul 7)1890-08-08 / nr. 180 pag. 2
- 10) Ziarul Opinia, Botoșani, din septembrie 1897 (Anul 1, nr. 102-125) 1897-09-17, nr. 114, pag. 6
- 11) “Scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia”, apărută la Iași, la Editura Librăriei Frații Șaraga, în 1893 și republicată în cartea “Mihai Eminescu – Un Dumnezeu rănit”, editia a II-a, îngrijită de Laurian Stăncescu, editura Scrisoarea a treia, București, 2018
- 12) Ziarul Liberalul, Iași, nr.232 din 23 octombrie 1887, pag. 2
- 13) Scrisoare publicată de către G. G. Ursu în studiul său „Eminescu: amiciții și adversități contemporane”, din revista „Limbă și literatură”, Vol. 5, 1961, pag. 253
- 14) “Memorii” de Octav Onicescu, vol.I, “Spre realizarea deplină”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pag. 91
- 15) Revista Neamul Românesc, anul I, nr.79, București, 8 februarie 1907, pag. 410, articolul cu titlul “Moartea unui om de bine: Dr. Isak”